

USŁYSZCIE MÓJ KRZYK

(tłumaczenie: USŁYSZCIE MÓJ KRZYK*)*

MACIEJ DRYGAS

Przejmujący dokument przywołujący z zapomnienia desperacki czyn Ryszarda Siwca, który 8 września 1968 r. podczas uroczystych dożynek na Stadionie X-lecia w Warszawie dokonał aktu samospalenia w proteście przeciwko inwazji wojsk układu warszawskiego do Czechosłowacji. W Archiwum WFD zachował się siedmiosekundowy skrawek taśmy, na którym operator utrwalił to dramatyczne wydarzenie. Ten wstrząsający zapis, fragmenty nagranego przez Ryszarda Siwca na taśmie magnetofonowej posłania do narodów zniewolonych, wspomnienia jego bliskich oraz świadków tego heroicznego czynu, składają się na wizerunek człowieka honoru, nie godzącego się na kompromisy, którego okrutna śmierć miała być protestem przeciwko
panującemu systemowi i zakłamaniu.

Polska – 1991 – 46’ – Reż. Maciej Drygas – Zdj. Stanisław Śliskowski – Prod. Studio Filmowe Logos przy WFO, Zespół Filmowy Zodiak

Nagrody:
- Felix Europejska Nagroda Filmowa za najlepszy film dokumentalny 1991;
- „Srebrny Smok” na MFFK, Kraków 1991
- Nagroda Główna Festiwalu Mediów "Człowiek w zagrożeniu", Łódź 1991;
- Nagroda im. Andrzeja Munka przyznawana przez Państwową Wyższą Szkołę Filmową Telewizyjną i Teatralną 1991;
- Nagroda artystyczna Młodych im. Wyspiańskiego – 1991
- Wyróżnienie specjalne Lubuskiego Lata Filmowego w Łagowie 1991
- „Srebrna Sestercja” Międzynarodowego Festiwalu Filmów Dokumentalnych w Nyon, 1991;
- Grand Prix MFFD w Melbourne 1991;
- Golden Gate Award na MFF w San Francisco 1991
- II Nagroda Międzynarodowego Festiwalu Filmowego Balticum – Bornholm 1993.

ELEMENTARZ

(tłumaczenie: ELEMENTARZ*)*

WOJCIECH WISZNIEWSKI

Znany wszystkim „Elementarz” Mariana Falskiego oraz słynny wierszyk z katechizmu polskiego dziecka „Kto ty jesteś? Polak mały…” Władysława Bełzy posłużyły Wojciechowi Wiszniewskiemu do stworzenia wyjątkowego obrazu przekraczającego granice gatunkowe ówczesnego polskiego filmu dokumentalnego. Przedstawione postacie emanują brzydotą, rozpaczą, wręcz pustką, a jednak obrazy te są nam dobrze znane z klimatu codziennego życia społecznego. Te celne karykatury społeczeństwa skontrastowane są z dziećmi, które odpowiadają na kolejne pytania w rytm wierszyka. Ta mieszanka emocjonalna, która jednocześnie śmieszy, odraża, a nawet zawstydza, wymusza na widzu spojrzenie na dziecięcy elementarz tak głęboko wpojony w naszą świadomość. Prowokuje także do odpowiedzenia sobie jeszcze raz na tak (mogłoby się wydawać) banalne pytania, na które automatycznie zna odpowiedź każde dziecko. Ostatnie pytanie autor pozostawia bez odpowiedzi. Dwóch chłopców po dłuższej chwili odwraca się i idzie własną drogą.

Polska – 1976 – 8’ – Reż. Wojciech Wiszniewski – Zdj. Jerzy Zieliński – Prod. Wytwórnia Filmów Oświatowych

Nagrody:

- OFFK w Krakowie 1981:
    - Złoty Lajkonik
    - Brązowy Lajkonik za oprawę plastyczną,
    - Nagroda za muzykę dla Janusza Hajduna;
- MFFK w Krakowie 1981:
    - Specjalny Dyplom Honorowy,
    - Nagroda FIPRESCI,
    - Brązowy Smok za zdjęcia dla Jerzego Zielińskiego;
- III miejsce w plebiscycie widzów na festiwalu "Człowiek-Praca-Twórczość" w Lublinie

KILKA OPOWIEŚCI O CZŁOWIEKU

(tłumaczenie: KILKA OPOWIEŚCI O CZŁOWIEKU*)*

BOGDAN DZIWORSKI

W filmie Bogdana Dziworskiego widzimy niecodzienną postać w codziennych sytuacjach. Jerzy Orłowski pozbawiony jest obu rąk. Normy społeczne szufladkują takie osoby w kategoriach niepełnosprawności, co po zapoznaniu się z osobowością bohatera staje się absurdalne. Jerzy jest przepełniony radością, jeździ na nartach, pływa, maluje obrazy. Film zrealizowany jest bez komentarza i dialogów, słyszymy jedynie wesołe pogwizdywanie. Bohater zmaga się z rzeczywistością jak każdy zdrowy człowiek. Piękno człowieka tkwi w jego niedoskonałości i wytrwałości. Jerzy Orłowski niczym Syzyf heroicznie i wytrwale toczy kamień.

Polska – 1983 – 20’ – Reż. Bogdan Dziworski – Zdj. Krzysztof Ptak – Prod. Wytwórnia Filmów Oświatowych

Nagrody:

- KFF 1983: Złoty Smok – Grand Prix w konkursie międzynarodowym

MUZYKANCI

(tłumaczenie: MUZYKANCI*)*

KAZIMIERZ KARABASZ

Film przedstawia próbę orkiestry dętej warszawskich tramwajarzy w czasach głębokiego PRL-u. „Muzykanci" zostali uznani za arcydzieło polskiej szkoły dokumentu. W tamtym czasie sprzęt filmowy był ciężki i praktycznie nieruchomy, co dyskwalifikowało realizację nieinscenizowanych zdjęć. Kazimierzowi Karabaszowi udało się pokonać te granice i ostatecznie film został złożony w całości z zaobserwowanych ujęć. Kolejną innowacją było zastąpienie bocznego światła przez górne, co pozwoliło na swobodną obserwację zespołu tramwajarzy. Orkiestra z totalnego chaosu z minuty na minutę gra coraz płynniej. W ten sam sposób pracuje kamera. Pojedyncze statyczne ujęcia przechodzą w płynny obraz.

Polska – 1960 – 9’ – Reż. Kazimierz Karabasz – Zdj. Stanisław Niedbalski – Prod. Wytwórnia Filmów Dokumentalnych

Nagrody:
- MFFKiD w Wenecji 1960: Złoty Lew św. Marka - najlepszy scenariusz oryginalny filmu krótkometrażowego
- KFF 1961: Smok Wawelski – I Nagroda w kategorii filmów dokumentalnych

WSZYSTKO MOŻE SIĘ PRZYTRAFIĆ

(tłumaczenie: WSZYSTKO MOŻE SIĘ PRZYTRAFIĆ*)*

MARCEL ŁOZIŃSKI

W filmie sprawy społeczne schodzą na dalszy plan. Marcel Łoziński porusza tematy egzystencjalne, dotyczące jednostki. Bohaterem jest mały chłopiec (syn reżysera - Tomek). Chłopiec jest szczęśliwy i ciekawy świata. Jeździ po parku na hulajnodze i bez barier kontaktuje się z przypadkowymi ludźmi. Chłopiec tworzy wokół siebie naturalną aurę, której brakuje w codziennych relacjach międzyludzkich. Zadaje pytania wprost, np. „Ile będziesz jeszcze żył?", „Co byś zrobił, gdybyś się jeszcze raz urodził?". Ludzie chętnie odpowiadają. Opowiadają chłopcu, co im leży na sercu. Tomek powtarza, że wszystko może się przytrafić „można czasem nawet znaleźć malutkiego dinozaura", ale jak dodaje „zdarza się to bardzo rzadko".

Polska – 1995 – 39’ – Reż. Marcel Łoziński – Zdj. Artur Reinhart – Prod. Studio Filmowe Kalejdoskop, Telewizja Polska I Program Dział Filmu Dokumentalnego

Nagrody:
- KFF 1995: Złoty Smok – Grand Prix w konkursie międzynarodowym;
- Lubuskie Lato Filmowe 1995: Nagroda Specjalna – dyplom honorowy

TAKIEGO PIĘKNEGO SYNA URODZIŁAM

(tłum. TAKIEGO PIĘKNEGO SYNA URODZIŁAM*)*

MARCIN KOSZAŁKA

Marcin Koszałka przełamał temat tabu, jakim są problemy współczesnej rodziny. Relacje rodzinne przedstawione w filmie nie emanują takimi wartościami jak zrozumienie, zainteresowanie czy radość. Autor, wchodząc z kamerą do własnego domu, stworzył rodzaj terapii społecznej, która obnaża ciągłe pretensje matki wypominającej mu późne wracanie do domu, kontakty z kobietami itp. Matka bez skrupułów nazywa syna draniem, idiotą, miernotą, a nawet beztalenciem. A przecież takiego pięknego syna urodziła co miał „trochę krzywe ułańskie nóżki”. Ojciec jest na drugim planie - raz jest pod ostrzałem matki, a raz sam atakuje syna. Autor nie daje rozwiązań, nie moralizuje. Gdy sam jest w kadrze, nie odzywa się. Pyta matkę tylko raz pod koniec filmu: „Zobaczyłaś mój film i co o nim myślisz?”.

Polska – 1999 – 25’ – Reż. Marcin Koszałka – Zdj. Marcin Koszałka – Prod. Telewizja Polska I Program Dział Filmu Dokumentalnego

Nagrody:
- KFF 2000: Dyplom honorowy w konkursie międzynarodowym – Marcin Koszałka

POWÓDŹ

(tłum. POWÓDŹ*)*

JERZY BOSSAK

Jeden z pierwszych dokumentów zrealizowanych po II wojnie światowej. Operatorzy Polskiej Kroniki Filmowej kręcili dramat powodzi, który rozgrywał się w biednej, powojennej Polsce. Jerzy Bossak wraz z Wacławem Kaźmierczakiem zmontowali dostępne materiały tworząc pełną dramaturgii impresję. Film pozbawiony jest komentarza. Przedstawia sytuację, w której znaleźli się Polacy tuż po wojnie, gdy po okrutnej zimie topniejący śnieg doprowadził do totalnej powodzi. Całość opatrzona jest muzyką klasyczną, budującą pełną dramatyzmu atmosferę. Dzieło zostało nagrodzone na festiwalu w Cannes.

Polska – 1947 – 13’ – Reż. Jerzy Bossak, Wacław Kaźmierczak – Zdj. Karol Szczeciński, Władysław Forbert – Prod. Przedsiębiorstwo Państwowe Film Polski

Nagrody:
- MFF w Cannes 1947: Grand Prix – najlepszy film krótkometrażowy - Jerzy Bossak i Wacław Kaźmierczak

SIEDEM KOBIET W RÓŻNYM WIEKU

(tłum. SIEDEM KOBIET W RÓŻNYM WIEKU*)*

KRZYSZTOF KIEŚLOWSKI

Film skonstruowany jest z siedmiu etiud. Każda etiuda to kolejny dzień tygodnia. Pierwszego dnia oglądamy dziewczynkę zafascynowaną uczeniem się baletu. Kolejne dni przedstawiają etapy rozwoju małej baletnicy. W piątek jest trochę starsza, ale wciąż trenuje w szkole. Sobota to już próba przed spektaklem. Niedziela jest dniem kulminacyjnym, w którym dziewczyna błyszczy na scenie wraz ze swoim partnerem. W poniedziałek trening sprawia jej ogromny wysiłek. We wtorek dostaje drugoplanową rolę w zastępstwie. Ostatniego dnia ukazana jest starsza kobieta, która uczy dziewczynki baletu. Bohaterką w każdej z etiud jest inna osoba. Cały tydzień składa się na życie jednego człowieka. Obserwujemy rozwój baletnicy wraz z jego nieuchronnymi epizodami. Majstersztyk Kieślowskiego!

Polska – 1978 – 13’ – Reż. Krzysztof Kieślowski – Zdj. Witold Stok – Prod. Wytwórnia Filmów Dokumentalnych

Nagrody:
- KFF 1979: Złoty Lajkonik - Grand Prix w konkursie ogólnopolskim - Krzysztof Kieślowski

RODZINA CZŁOWIECZA

(tłum. RODZINA CZŁOWIECZA*)*

WŁADYSŁAW ŚLESICKI

Miejscowość Płaska w Puszczy Augustowskiej. Tutaj życie toczy się w uporządkowany, schematyczny sposób. Rodzina Książkowskich żyje w harmonii z przyrodą i w zgodzie z jej bezlitosnymi zasadami. Codzienne wyprowadzanie krów, karmienie kur, łowienie ryb. Każdy członek rodziny ma swoją ściśle określoną funkcję. Piąta rano - pobudka, praca, wspólny posiłek i kolejny dzień, dokładnie taki sam. Nie ma miłości, wrażliwości, spontaniczności. Film zainspirowany wystawą „The Family of Man" Edwarda Steichena został zrealizowany w takim samym rytmie, w jakim żyje rodzina Książkowskich. Rodzina w zupełnie oczywisty sposób wpasowała się w zastałą sytuację.

Polska – 1966 – 24’ – Reż. Władysław Ślesicki – Zdj. Bronisław Baraniecki – Prod. Wytwórnia Filmów Dokumentalnych

Nagrody:
- MFFKiD w Wenecji 1966: Złoty Lew św. Marka – Najlepszy film dokumentalny - Władysław Ślesicki
- KFF 1966: Złoty Lajkonik – Grand Prix w konkursie ogólnopolskim – Wielka Nagroda Ministra Kultury i Sztuki - Władysław Ślesicki

GADAJĄCE GŁOWY

(tłum. GADAJĄCE GŁOWY*)*

KRZYSZTOF KIEŚLOWSKI

Krzysztof Kieślowski przeprowadził rozmowę z ponad setką osób, którym zadał tylko dwa pytania: „Kim ty właściwie jesteś?” i „Czego byś chciał?”. Efektem tych wypowiedzi jest film „Gadające głowy”. Ze wszystkich wypowiedzi autor wybrał czterdzieści cztery osoby i przedstawił je w kolejności od najmłodszego do najstarszego, zaczynając od jednolatka, a kończąc na stuletniej staruszce, która właściwie nie słyszała pytania, ale anonsowała, że chce dłużej żyć. Film jest podróżą przez marzenia. Prawdziwy obraz Polaków końca lat 70. - obraz ich myśli. Obserwujemy, jak marzenia zmieniają się z wiekiem, choć generalnie dotyczą zbiorowości.

Polska – 1980 – 14’ – Reż. Krzysztof Kieślowski – Zdj. Jacek Petrycki – Prod. Wytwórnia Filmów Dokumentalnych

Nagrody:
- MFFK w Oberhausen 1981: Wyróżnienie honorowe

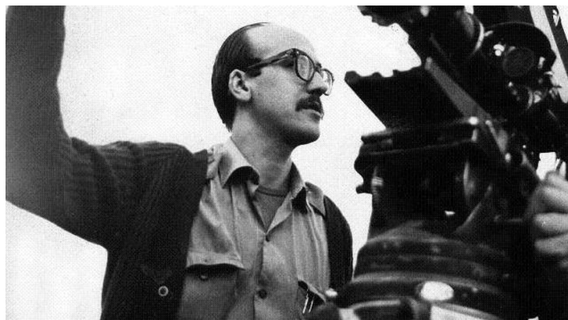
MACIEJ DRYGAS

Ur. 1956 w Łodzi

Reżyser filmowy, radiowy, scenarzysta, producent. Absolwent Wydziału Reżyserii Instytutu Kinematografii w Moskwie (WGIK), który ukończył w 1981 roku. Twórca dokumentów radiowych nadawanych przez BBC i rozgłośnie radiowe w Niemczech i Skandynawii. Autor libretta opery do muzyki Pawła Szymańskiego „Qudsja Zaher". Laureat wielu międzynarodowych, prestiżowych nagród m.in.: „Felix '91 za najlepszy film dokumentalny w Europie – „Usłyszcie mój krzyk", Prix Italia '92 za słuchowisko dokumentalne „Testament", Grand Prix '95 na Międzynarodowym Festiwalu Twórczości Telewizyjnej w Monte Carlo za film dokumentalny „Stan nieważkości". Profesor PWSFTviT w Łodzi

Wybrana filmografia:

1991 - Usłyszcie mój krzy
1994 - Stan nieważkości
2002 - Głos nadziei
2005 - Jeden dzień w PRL
2008 - Usłysz nas wszystkich
2010 – Cudze listy
2013 – Abu Haraz

WOJCIECH WISZNIEWSKI

Ur. 1946 w Łodzi
Zm. 1981 w Warszawie

Reżyser filmowy, aktor, absolwent PWSFTviT w Łodzi. Dyplom uzyskał w 1975 roku. Związany z Wytwórnią Filmów Oświatowych. W 1978 otrzymał nagrodę Koła Młodych Stowarzyszenia Filmowców Polskich "Wektor" za konsekwentną postawę twórczą i osiągnięcia w realizacji filmów. W 1983 pośmiertnie otrzymał honorowe wyróżnienie Komitetu Organizacyjnego Koszalińskich Spotkań Filmowych "Młodzi i Film" za wybitne wartości społeczne, moralne i artystyczne obecne w jego filmach. Był liderem wśród „półkowników” (jak nazywano reżyserów, których filmy nie mogły być rozpowszechniane ze względu na cenzurę).

Wybrana filmografia:

1967 – Zawał serca
1969 - Ślad
1970 – A ona za nim płakała
1971 – Wilkasy ‘70
1973 – Opowieść o człowieku, który wykonał 552 % normy
1975 – Wanda Gościmińska. Włókniarka
1976 – Stolarz
1976 – Elementarz
1978 – …Sztygar na zagrodzie…

BOGDAN DZIWORSKI

Ur. 1941 w Krynicy

Operator, fotograf, reżyser filmów dokumentalnych, absolwent PWSTiF w Łodzi. Operator Polskiej Kroniki Filmowej, pracował dla łódzkiej Wytwórni Filmów Oświatowych i Przedsiębiorstwa Realizacji Filmów „Zespoły Filmowe" w Warszawie. Wykładowca i dziekan Wydziału Radia i Telewizji Uniwersytetu Śląskiego. Laureat wielu prestiżowych nagród m.in. Smoka Smoków za całokształt twórczość na Krakowskim Festiwalu Filmowym.

Wybrana Filmografia:

1966 – Skok
1972 – Krzyż i topór
1974 – Podróże Georga Philippa Telemanna z Żar do Pszczyny
1975 – O krasnoludkach i sierotce Marysi
1975 – Pięciobój nowoczesny
1976 – Hokej
1980 – Fechmistrz
1983 – Kilka opowieści o człowieku
1987 – Sen
1988 - Widzę

KAZIMIERZ KARABASZ

Ur. 1930 w Bydgoszczy

Reżyser filmów dokumentalnych. Twórca polskiej szkoły dokumentu. Wykładowca, profesor i dziekan Wydziału Reżyserii PWSFTviT w Łodzi. Członek Polskiej Akademii Filmowej. Jest również autorem książek poświęconych filmowi dokumentalnemu. Laureat wielu nagród. Został odznaczony Krzyżem Oficerskim Orderu Odrodzenia Polski (1975), Krzyżem Komandorskim Orderu Odrodzenia Polski (1998) i Złotym Medalem Gloria Artis (2008).

Wybrana Filmografia:

1956 – Gdzie diabeł mówi dobranoc
1960 – Muzykanci
1962 – Pierwszy krok
1967 – Rok Franka W.
1970 – Zgodnie z rozkazem
1978 – Przenikanie
1981 – Próba materii
1985 – Pamięć
1997 – Portret w kropli
1999 – O świcie i przed zmierzchem

MARCEL ŁOZIŃSKI

Ur. 1940 w Paryżu

Jeden z najbardziej znanych i docenianych na świecie dokumentalistów polskich. Absolwent wydziału reżyserii PWSFTViT w Łodzi (1971). Od 1995 roku członek Amerykańskiej Akademii Filmowej. Od czterech lat kieruje kursem dokumentalnym w Szkole Wajdy. Prowadził Dragon Forum - międzynarodowe warsztaty filmu dokumentalnego i pitching. Nominowany do Oscara za film dokumentalny „89 mm od Europy" (1994). W 2016 roku na Krakowskim Festiwalu Filmowym otrzymał prestiżową nagrodę Smoka Smoków za całokształt twórczości.

Wybrana Filmografia:

1974 – Wizyta
1975 – Zderzenie czołowe
1977 – Jak żyć
1980 – Próba mikrofonu
1984 – Ćwiczenia warsztatowe
1993 – 89mm od Europy
1995 – Wszystko może się przytrafić
1998 – Żeby nie bolało
2008 – Poste Restante

MARCIN KOSZAŁKA

Ur. 1970 w Krakowie

Operator filmowy i reżyser filmów dokumentalnych. Absolwent Realizacji Obrazu na Wydziale Radia i Telewizji Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach. Zadebiutował filmem „Takiego pięknego syna urodziłam". Jest laureatem wielu nagród zarówno jako operator, jak i reżyser. Członek Europejskiej Akademii Filmowej, Stowarzyszenia Autorów Obrazu Filmu Fabularnego, Polskiej Akademii Filmowej oraz Stowarzyszenia Filmowców Polskich.

Wybrana Filmografia:

1999 – Takiego pięknego syna urodziłam
2004 – Jakoś to będzie
2006 – Cały dzień razem
2006 – Śmierć z ludzką twarzą
2007 – Istnienie
2008 – Do bólu
2010 – Ucieknijmy od niej
2010 – Deklaracja nieśmiertelności
2012 – Będziesz legendą, człowieku
2012 – Zabójca z lubieżności

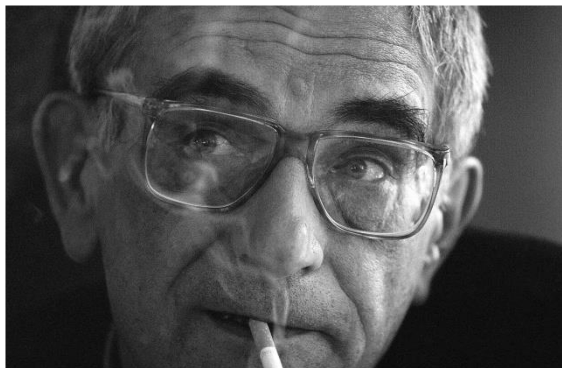
JERZY BOSSAK

Ur. 1910 w Rostowie nad Donem
Zm. 1989 w Warszawie

Jeden z twórców polskiej powojennej kinematografii. W latach 1944-1949 był redaktorem naczelnym Polskiej Kroniki Filmowej i dyrektorem programowym Filmu Polskiego. Twórca i pierwszy dyrektor Wytwórni Filmów Dokumentalnych w Warszawie (1949). W czasach stalinowskich odsunięty od uczestnictwa w życiu filmowym jako organizator i jako twórca. Działacz m.in. Stowarzyszenia Filmowców Polskich i Międzynarodowego Stowarzyszenia Filmu Dokumentalnego. Nagradzany wielokrotnie za całokształt twórczości.

Wybrana Filmografia:

1945 – Zagłada Berlina
1947 – Powódź
1954 – Powrót na Stare Miasto
1956 – Warszawa rok 1956
1961 – Wrzesień – tak było
1963 – Requiem dla 500 tysięcy
1964 – Chwila wspomnień
1968 – 273 dni poniżej zera

KRZYSZTOF KIEŚLOWSKI

Ur. 1941 w Warszawie
Zm. 1996 w Warszawie

Reżyser filmów dokumentalnych, fabularnych, scenarzysta. Absolwent Wydziału Reżyserii PWSTiF w Łodzi. Debiutował w telewizji filmem dokumentalnym "Zdjęcie" (1969). Przez pewien czas pracował w Wytwórni Filmów Dokumentalnych. Od 1974 członek Zespołu Filmowego "Tor". Od 1971 roku należał do Stowarzyszenia Filmowców Polskich, w którym w latach 1978-1981 pełnił funkcję wiceprezesa. Za swoją twórczość filmową otrzymał dziesiątki nagród i wyróżnień, był laureatem Felixa - Europejskiej Nagrody Filmowej.

Wybrana Filmografia:

1970 – Byłem żołnierzem
1970 – Fabryka
1972 – Robotnicy 1971: Nic o nas bez nas
1975 – Życiorys
1976 – Szpital
1977 – Z punktu widzenia nocnego portiera
1978 – Siedem kobiet w różnym wieku
1980 – Gadające głowy

WŁADYSŁAW ŚLESICKI

Ur. 1927 w Warszawie
Zm. 2008 w Warszawie

W 1955 roku ukończył Wydział Reżyserii PWSF w w Łodzi (dyplom 1959). Związany z Wytwórnią Filmów Dokumentalnych w Warszawie. Realizował filmy dokumentalne, z których wiele nagrodzono w kraju i za granicą. Debiutował w 1956 roku filmem „Gdzie diabeł mówi dobranoc". W tym czasie w polskim kinie dokumentalnym rozpoczął się okres tzw. czarnej serii. W 1969 otrzymał nagrodę indywidualną II stopnia Ministra Kultury i Sztuki, a w roku 1976 odznaczono go Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski. W 2007 roku otrzymał Nagrodę Stowarzyszenia Filmowców Polskich za wybitne osiągnięcia artystyczne.

Wybrana Filmografia:

1956 – Gdzie diabeł mówi dobranoc
1957 – Ludzie z pustego obszaru
1962 – Płyną tratwy
1964 – Góra
1966 – Rodzina człowiecza
1964 – Zanim opadną liście